

כמים תימים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 339

כ"ב אדר
תשפ"ה

פרשת ויקהל

דרך חיים

אלא שמשה רבנו שלא חטא בעגל יכול היה לגלות טעם פרה, ולכל שאר ישראל שהיו בחטא העגל נשאר הדבר נסתר על מנת לכפר על חטאם. בספר פנים יפות כותב כי בוודאי אומות העולם והשטן יודעים שיש לפרה אדומה טעם. ומה ששואלים את ישראל על טעמה הוא בכדי שישראל ישיבו כי נועדה לכפר להם על עוון העגל, ועל ידי זה יזכירו להם עוונותיהם הראשונים, שהזכרת עוונותיו של אדם מעוררים שוב את דינו (ברכות נה). ולכן משיבים ישראל כי דין זה של פרה גזירה הוא. על פי זה מובן מדוע אמרה התורה פעמיים 'לאמר': 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר...'. שלמשה ואהרן נאמרה פרה בטעמה, אך בני ישראל צוו לומר לאומות העולם כי דין זה חוקה הוא. כך ניתן ליישב את דברי רש"י - כאשר אומות העולם והשטן שואלים חוקה היא, וכששואל זאת ר' משה הדרשן הרי יש טעם לדבר.

שבת שלום!

"זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה. לפיכך כתב בה 'חקה', גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה" (רש"י במדבר יט ב). בהמשך דבריו הביא רש"י מדברי ר' משה הדרשן שיסוד פרה אדומה קשור בחטא העגל: "משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך. אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל" (רש"י שם כב). מופיע במדרש (תנחומא). לכאורה הדבר מהווה סתירה, שהרי יש טעם מפורש לפרה אדומה בדברי רש"י עצמו - כפרה על ענין חטא העגל.

הטעם שפרה אדומה מכפרת על חטא העגל הוא בעצם במה שאין לפרה אדומה טעם נודע. בחטא העגל פרקו ישראל מלכות שמים מעליהם, שלא היו נכונים לקבל עליהם עול מלכות שמים בעשייה גם בלא הבנה וטעם. כאשר ישראל עושים את דיניה של פרה אדומה מתקנים הם במה שעיוותו, ואין לך קבלת מלכות שמים גדולה מזו. נמצא שב' הטעמים אמת - פרה אדומה הינה חוק בלא טעם נודע, ובזה עצמו טעמה הוא מה שמכפרת היא על חטא העגל. כך מבאר בעל 'בית הלוי' על התורה.

מוסיף הקהילת יצחק שעל פי זה מובן דברי המדרש (במדבר רבה פרשה יט סימן ו): "'ויקחו אליך פרה אדומה", אמר ר' יוסי ברבי חנינא: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחר חקה". מדוע זה דווקא למשה רבנו נתגלה הטעם ולכל שאר בני ישראל נשאר הדבר נסתר ונעלם.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

בחסידות פינסק-קרלין מתייחסים לר' אריה בהערצה. האדמו"ר הקודם זצ"ל היה מרבה לדבר בשבחו כאדם מורם מעם. אחד הסיפורים המפליאים סופר על ידי ר' ישראל גרוסמן, מגדולי הפוסקים ומחשובי זקני החסידות:

בשנת תש"ח עת התנהלו קרבות בירושלים אי אפשר היה לקבור את ההרוגים והנפטרים, כיוון שהיה חשש לערוך לוויית. גופות הנפטרים רוכזו בחדר המתים בבית החולים 'זיו' ברחוב הנביאים. אנשי ה'חברה קדישא' חיכו לשעת הכושר כדי לערוך לוויית מהירות לנפטרים. יום אחד הגיע ר' אריה מלווה בצלם שהחל לצלם את הנפטרים כשר' אריה מנחה אותו את מי לצלם.

במקום שהה אחד מקנאי ירושלים שהתנפל על ר' אריה: "הכל בשביל פוליטיקה?! אתה מצלם נפטרים בשביל פרסומת לאצ"ל והלח"י?! מה עם כבוד המתים?". ר' אריה הרכין ראשו ולא השיב. לאחר שהלה יצא מהמקום אמר ר' אריה בכאב: "אני מצלם בשביל פוליטיקה?! אני יודע שבשעה שיוציאו לקבורה את הנפטרים יעשו זאת מהר, ותהיינה הרבה לוויית בזמן קצר, ויתכן שיהיה בלבול בזיהוי ועל ידי כך תיווצר בעיה של עגונות. לכן דאגתי לצלם את הנפטרים כדי להתיר את העגונות במקרה הצורך".

(דרך אבות עמי' קעד-קעה)

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

התחלנו לפני מספר שבועות לעסוק במלאכת בורר. כפי שלמדנו על מנת לברור בהיתר בשבת יש לעמוד בג' תנאים: לברור אוכל מפסולת, לאלתר - אכילה מיידית, ובאמצעות ידו ולא בכלי. זאת על מנת להגדיר את הברירה כדרך אכילה ולא דרך ברירה, ולכן יש לעמוד בכל ג' התנאים יחד.

יש להבין מהו זמן שמוגדר כ'לאלתר', הזמן הקרוב ביותר שבו מותר לברור, ושמוקדם ממנו ייחשב הדבר לאסור. כמובן יש חילוק בין סעודת שבת עם מעט משתתפים לסעודה גדולה רבת משתתפים, כיוון שזמן הכנת הסעודה ארוך יותר. עוד יש הבחנה בין מאכלים שייאכלו בתחילת הסעודה למאכלים שייאכלו בסופה.

ההגדרה היא שכל מה שאנו רוצים שיהיה מוכן לסעודה, בין בכמות ובין באיכות מותר לברור בהתאם לצרכי הכנתו, וזהו גדר 'לאלתר'. לכן פוסק מרן הרמ"א (שי"ט א) שגם אם הסעודה תימשך כמה שעות מותר לברור עד תחילת הסעודה עבור אותה הסעודה, גם עבור מאכלים שייאכלו בסופה, באופן שיוכל לשבת עם תחילת הסעודה בנינוחות. הוא הדין שמותר לברור קודם סעודה שלישית את מאכלי הסעודה, אף אם חלקם ייאכלו כבר בשעת לילה (שש"כ י הע' רט). גם בסעודה מעטת משתתפים בעלת מאכלים רבים ניתן לברור כפי רצונו לאכול באותה הסעודה. כיוון שהדין אמור גם בכמות וגם באיכות, הרי שאם יש צורך לברור מאכל על מנת לתת לו להישאר מושרר אחר הברירה לצורך נתינת טעם טוב - הדבר מותר בהתאם לזמן ההשרייה הנצרך עבור הסעודה. לכן פסק מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (שש"כ שם) שאין צריך להכין את כל המאכלים לפני השבת, אלא ניתן להכין טרם תחילת הסעודה. אמנם אם ישנם דברים שיוכנו מערב שבת ויהיה טעמם שווה לאם יוכנו בתוך שבת בסמוך לסעודה יש להשתדל להכניס מערב שבת כדי לא להיכנס לספקות בדיני בורר.

הטעם שנכון להחמיר במצב זה הוא משום שיש מן הפוסקים החלוקים על האמור לעיל וסוברים כי אין לברור למעלה משעה קודם הסעודה ללא התחשבות בכמות המאכלים (שו"ע הרב שי"ט ג, אג"ט בורר ה, בן איש חי פ' בשלח, עי' כה"ח סק"א), ולדעת מרן החזו"א אין לברור יותר מחצי שעה קודם הסעודה (כעדות הרב דושניצר - נחלת אליהו סג). לכן מהנכון להחמיר לברור בערב שבת כל מה שאין שינוי בטעמו ואיכותו.

אך כאמור אנו מכריעים כדעת האגרות משה (ד עד) והקצוה"ש (הע' סוף ח"ה) ש'שעה' הינה פרק זמן מסוים ולא בדווקא, אלא בהתאם לצורך האדם באופן שיהיו כל המאכלים מוכנים לתחילת הסעודה (ולא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

קודם לכן). כמובן דין זה של 'לאלתר' נכון גם לגבי מאכלים אותם מותר לקלף, כקילוף ביצים וכדומה. נעיר כי בדין זה של 'לאלתר' מותר לאדם לברור בסמיכות לסעודתו שלו. אבל לדוגמא במקרה בו אדם בא לסייע להוריו ומכין עבורם את סעודת השבת ולאחר מכן הולך לתפילת שחרית והולך לביתו לסעודת עצמו - הדבר אסור משום שאין זה 'לאלתר'. ואף שבפועל לא יוכל לברור עבורם בסמוך לסעודה, סוף סוף אין בזה היתר לברירה כשאינה לאלתר. ואף שמקיים הוא מצוה גדולה כמצות כיבוד הורים, ולכאורה היה מקום לומר שיש לו תועלת 'עכשווית' בברירה, כיוון שאין הוא נהנה מגוף הברירה אלא הנאה צדדית ממעשה זה בהיותו מכבד את הוריו הדבר אסור (שש"כ שם. רב פעלים א יד).

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | אני סובל מאד מצינון, הרבה פעמים אני נוגע באפי במהלך התפילה. האם בכל פעם עליי ללכת ליטול ידיים לאחר מכן?

תשובה | מעיקר הדין אתה מחוייב, לכן יש להשתמש בטישיו ולהיזהר שלא להתלכלך בידך. אבל בשמונה עשרה שלא ניתן לזוז תנסה את ידך על ידי שפשוּפם על גבי חפץ או בגד, ורק בסיום תפילת עמידה תשטוף אותן. אם הדבר קשה מאד והצינון לח מאד אפשר להקל כדעת האשל אברהם (סי' רמא) שפוסק שדי בקינוח היד בבגד, חפץ או מעט רוק כדי לא להפסיק את הריכוז בתפילה.

שאלה | האם מותר להדגים בשבת לילדים מהי ברירה האסורה לצורך לימודם?

תשובה | על אף שהפעולה נועדה ללמידה היא אסורה כיוון שאין הפעולה עצמה מותרת, שאינה עומדת בתנאים שמגדירים את הפעולה כאכילה ולא כמלאכה (מאור השבת ח"א מכתב ח מהגרש"ז).

שאלה | העלו אותי לתורה בבית כנסת תימני. לאחר מכן אמר לי הרב שאסור היה לי לעלות כיוון שהשורות והפרשיות של התימנים שונות מספרי התורה שלנו האשכנזים, ומשכך ברכת הייתה לבטלה. האם כך הדין?

תשובה | הרב הכריע על פי הכף החיים (קמג ס"ק לד) שכותב כך. אבל כבר הרחיב מרן היחוד"ד (ח"ו נו) שמותר לעלות ולברך על ספר תורה תימני, כיוון שיש להם מסורת איש מפי איש. אחרת אשכנזי לא יעלה לספר תורה תימני ולהיפך. וכתב הגר"ש קלוגר (קנאת סופרי קכא) שאדם שנוהג כך צריך לתת לו מלקות ולרדוף אותו. לשון נוראה ביותר! שאחרת יש בזה הוצאת לעז על קהילות קודש מדורי דורות, וכפי שהרחיבו בזה רבים מן האחרונים (מנח"ב ב יב, צ"א יד ג, יב"א ח י"ד כה). כפי שהעידו על מרן הסטייפלר שעלה לתורה גם בספר תורה שכתוב בכתב האר"י ז"ל, אף שהאות צ' הפוכה. ואפילו בספר תורה שחלק מן הצ' ישרים וחלק הפוכים פסק הישמח משה (השיב משה יו"ד נא) שניתן לעלות אליו, כי אלו ואלו דברי אלקים חיים.

רק בפרשת זכור היו שהקפידו לקרוא דווקא על פי מנהגם בקריאה ובכתיבה.

שאלה | האם יש מקום להחמיר כדעת הב"ח (שיט ג) שכשהאוכל מועט מן הפסולת לא להוציא את האוכל גם לאלתר וביד?

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

תשובה |

זוהי שיטת יחיד, אם כי הוא מסתמך על דברי התוס' (שבת קמב: ד"ה שאכל) והרי"ף (ביצה ז.), ולכן אין הלכה כמותו (אג"ט בורר סק"ג. שבה"ש בורר סק"ד) כמו שהכריע מרן הבה"ל (שיט א ד"ה הבורר). טעם הב"ח הוא משום שכשהאוכל מועט או שווה בכמותו לפסולת גם ביום חול נהוג להוציא את האוכל מן הפסולת ולכן זוהי דרך הברירה, ושוב לא ניתן להגדיר פעולה זו כדרך אכילה. אולם מקובל לומר בשם הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע שכן להחמיר כדעה זו, ולכן מי שמחמיר כשהאוכל מועט יפזר את התערובת וכך יוכל ליטול את האוכל. ולפי הרב מברדיטשוב זי"ע צריך להשאיר עכ"פ מעט מן האוכל בתפזורת. אבל כאמור מדובר בחומרא גדולה ולכן לציבור הרחב אין מקום לבוא ולהחמיר נגד כל הפוסקים ממש.